

MOKSLO IR STUDIJŲ REFORMA
KONSTITUCINIŲ TEISIŲ IR LAISVIŲ POŽIŪRIU

Prof. Ignas Vėgė

Lietuvos Respublikos Konstitucija

- Lygybės prieš statymą principas (29 str.) ir draudimas diskriminuoti;
- Aukštųjų mokyklų autonomijos principas (40 str. 3 d.);
- Aukštojo mokslo prieinamumas, nemokamo mokslo laidavimas gerai besimokantiems (41 str. 3 d.);
- Kultūros, mokslo ir tyrinėjimų bei dėstyimo laisvė (42 str.);
- Principas, kad valstybė remia kultūrą ir mokslą (42 str. 2 d.);
- Darbuotojų teisės, ypač teisingas apmokėjimas už darbą (48 str.), teisė poilsui ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas (49 str.);
- Kiti principai, teisės ir pareigos.

statym leid jo pareigos

Valdžios galias riboja Konstitucija: statym leid jas negali priimti sprendim , kurie varžyt Konstitucijos 42 straipsnyje tvirtint mokslo, tyrimo bei d stymo laisv , taip pat Konstitucijos 40 straipsnyje tvirtint aukšt j mokykl autonomij /1994 m. birželio 27 d. nutarimas/

Autonomijos principas: bendrieji pastebėjimai

- Didžioji universitetų chartija:
 - universitetas yra autonominė institucija, tiesiogiai susijusi su visuomene
 - siekiant užtikrinti, kad universitetas galėtų tenkinti jį supančio pasaulio poreikius, jo tiriamasis ir mokslinis darbas turi būti moralinis ir intelekto atžvilgiu nepriklausomas nuo bet kokios politinės valdžios ar ekonominės galios
- Didžiojoje universitetų chartijoje yra tvirtintas tik universitetų autonomijos principas, vėliau Bolonijos proceso dokumentuose pabrėžiama vis aukštojo mokslo institucijų autonomija.

Subjektai, kuriems suteikiama autonomija

- **„Aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija“ (Konstitucijos 40 str. 3 d.)**
 - Autonomija suteikiama visoms aukštosioms mokykloms (universitetai, kolegijos);
 - Autonomija suteikiama tiek valstybinėms, tiek privačioms aukštosioms mokykloms;
- *Vis dėlto „Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalies nuostata negali būti aiškinama kaip draudžianti statymais nustatyti nevienodas skirtingų aukštųjų mokyklų tipų autonomijos ribas. Skirtingų tipų aukštųjų mokyklų bei skirtingų steigėjų steigiamųjų aukštųjų mokyklų (valstybinių ir nevalstybinių) valdymo formų, jų valdymo institucijų, ši institucijų sudarymo tvarkos bei jų funkcijų ir galiojimų skirtingas nustatymas statymais savaime nepaneigia konstitucinio aukštųjų mokyklų autonomijos principo /2002 m. vasario 5 d. nutarimas/.*

Aukštųjų mokyklų autonomijos tradicinė samprata

- „Aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija“ (Konstitucijos 40 str. 3 d.)
 - *Istoriškai reiškia, kad universitetas tam tikra prasme yra laisvas nuo valstybės, siekia kuo daugiau atsiriboti nuo politinės valdžios takos, sukurti savarankišką aukštosios mokyklos vidaus gyvenimo reguliavimo sistemą /1994 m. birželio 27 d. nutarimas/*
 - *Tradiciškai aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir tvirtinti statute ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, taip pat kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės /1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai).*

Aukštųjų mokyklų autonomijos struktūra (I)

- 2007 m. Europos universitetų asociacijos Lisabonos deklaracija „Europos universitetams po 2010 metų: vienas bendras tikslas“:
 - ▣ akademinė autonomija (mokymo planai, programos ir moksliniai tyrimai),
 - ▣ finansinė autonomija,
 - ▣ organizacinė autonomija (organizacinė universitetų struktūra)
 - ▣ autonomija, pasirenkant darbuotojus.

Aukštųjų mokyklų autonomijos struktūra (II)

- Konstitucinio Teismo jurisprudencija:
 - aukštųjų mokyklų organizacinis ir valdymo struktūros autonomiškumas;
 - akademinis savarankiškumas (t.y. autonomija nustatant mokslo ir studijų tvarką bei studijų programas, studentų priėmimo tvarką);
 - finansinė autonomija bei savarankiškas turto, skirto mokslo ir studijų reikalam, valdymas ir naudojimas, kurio svarbus elementas – teritorijos ir pastatų neliečiamumas.

Aukštųjų mokyklų organizacinis ir valdymo struktūros autonomiškumas

Aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir tvirtinti statuose arba statute savo organizacinį ir valdymo struktūrą /1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai/

Organizacinis ir valdymo struktūros nustatymas statyme

- Konstitucija pareigoja statymu reguliuoti universiteto organizacinę struktūrą ;
- Tačiau toks reguliavimas gali būti siejamas tik su atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei užtikrinimu bei siekiu užkirsti kelią piktnaudžiauti universiteto autonomija;
- Vadinasi, kitokio pobūdžio ar kitoki tikslą siekiantis reguliavimas pažeistų Konstitucijoje tvirtintą aukštųjų mokyklų autonomijos principą .

Naujasis MS ir AM autonomija

- Universiteto Taryba pagal “sen j” Aukštojo mokslo statym
 - Konstitucinio Teismo 2002 m. vasario 5 d. nutarimas
- Universiteto Taryba pagal Mokslo ir studij statym
 - Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 28 d. sprendimas

Konstitucinio Teismo 2009 m. spalio 28 d. sprendimas

- pagal Konstitucij¹ statym leid jas, nepaneigdamas aukšt² j mokykl autonomijos principo, statymais gali nustatyti aukšt² j mokykl organizacin³ s ir valdymo strukt⁴ ros pagrindus;
- aukšt² j mokykl valdymo institucijas, gyvendinan⁵ ias aukštosios mokyklos savivaldos funkcijas, formuoja pa⁶ ios aukštosios mokyklos;
- toki institucij sudarymo b⁷ dus ir tvark⁸ statymuose tvirtintais pagrindais savo⁹ statuose ar statutuose nustato aukštosios mokyklos;
- valstyb¹⁰ s vykdomosios valdžios institucij atstovai gali b¹¹ ti skiriami tokias aukšt² j mokykl institucijas, kurios vykdo kontrol¹² s ir prieži¹³ ros funkcijas ir kuri paskirtis - užtikrinti aukštosios mokyklos atsakomyb¹⁴ ir atskaitomyb¹⁵ visuomenei;
- toki institucij sudarymo b⁷ dus ir tvark⁸ statymais gali nustatyti statym leid jas, nepaneigdamas aukšt² j mokykl autonomijos principo.

Organizacinis ir valdymo struktūros autonomija: išvados

- Autonomijos turinio diferencijavimas atsižvelgiant aukštosios mokyklos tipą ;
- Autonomijos principo ir valstybinis universitetų veiklos kontrolis pusiausvyra;
- Imperatyvus autonomijos ir atsakomybės bei atskaitomybės visuomenei principų derinimas.

Švietimo ir mokslo darbuotojų teisės

- **Priimamas dalyvavimas ir mokslo darbuotojų pareigos;**
- **Darbo užmokestis;**
- **Socialinės garantijos.**

Priimamas dalykų stytojų ir mokslo darbuotojų pareigas (I)

2000 m. Aukštojo mokslo statymas ir 1991 m. Mokslo ir studijų statymas	2009 m. Mokslo ir studijų statymas
Asmenys priimami viešo konkurso būdu, konkurso organizavimo tvarką nustato Vyriausybė ar jos galiota institucija	Asmenys priimami viešo konkurso būdu, konkurso organizavimo tvarką nustato aukštoji mokykla/ mokslini tyrim institutas
Bendrasis terminas: ne ilgesn kaip 5 met kadencija	Bendrasis terminas: 5 met kadencija

Pri mimas d stytoj ir mokslo darbuotoj pareigas (II)

2000 m. Aukštojo mokslo statymas ir 1991 m. Mokslo ir studij statymas	2009 m. Mokslo ir studij statymas
Jeif profesorius laimi konkurs tre iai kadencijai, jis gyja teis toliau be konkurso eiti šias pareigas. Atestacija	Su asmeniu, 2 kart iš eil s laim jusiu konkurs toms pa ioms pareigoms eiti, sudaroma <u>neterminuota darbo sutartis</u> . Šis asmuo atestuojamas kas 5 metai, neatestuotas asmuo atleidžiamas
Paprastai - 65 metai.	D stytoj ir mokslo darbuotoj amžiaus ribos nenustatytos.

Pri mimos d stytoj ir mokslo darbuotoj pareigas (III)

- Išvados:
 - po mokslo ir studij reformos, priimant pareigas d stytojus ir mokslo darbuotojus, daugiau autonomijos gyja pa ios aukštosios mokyklos;
 - kadencijos laikotarpis nepakito (5m);
 - su antr kart iš eil s konkurs laim jusiu asmeniu yra sudaroma neterminuota darbo sutartis;
 - pareigos n ra siejamos su asmens amžiumi.

Darbo užmokestis

- **Iki 2009-08** tarnybinis atlyginimas apskaičiuojamas LR Vyriausybės patvirtintos bazinis mėnesinis algos dydžio padauginus iš atitinkamo tarnybinio atlyginimo koeficiento.
- **Po 2009-08** tarnybinis atlyginimas apskaičiuojamas 0,965 LR Vyriausybės patvirtintos bazinis mėnesinis algos dydžio padauginus iš atitinkamo tarnybinio atlyginimo koeficiento;
- **Po 2009-08** mokslo ir studijų, jų akademiniai padaliniai vadovai, moksliniai sekretoriai tarnybini atlyginimų koeficientai buvo sumažinti.
- **Po 2009-08** Mokslo darbuotojai, kiti tyrėjai ir dėstytojai tarnybini atlyginimų koeficientai buvo šiek tiek padidinti (išskyrus profesoriaus ir vyriausiojo mokslo darbuotojo).

Socialinės garantijos

- Beveik nekito:
 - d. stytojai kas 5 metai gali būti atleidžiami ne ilgesniam kaip meto laikotarpiui nuo pedagoginio darbo moksliniams tyrimams atlikti bei savo mokslinei ir profesinei kvalifikacijai kelti. Per šį laikotarpį d. stytojui mokamas vidutinis jo darbo užmokestis.
 - D. stytojams nustatyta ne ilgesnė nei 36 val. darbo savaitė
 - Vienkartini pinigini išmokai ir materialinės pašalpos skyrimas ir dydžiai nepakito;
 - D. stytojams ir mokslo darbuotojams nepakito priemokai ir priedų skyrimas (jų suma neturi viršyti 300 proc. nustatyto tarnybinio atlyginimo), tačiau buvo nustatyta, kad dalis, kuri išmokama iš valstybės biudžeto lėšų, negali viršyti 0,7 darbuotojo tarnybinio atlyginimo dydžio.

Švietimo ir mokslo darbuotojų teisės

- Pastebėjimai:
 - Neterminuoto pobūdžio darbas, tačiau terminuotos sutartys dvejoms penkeriems metams kadencijoms (DK 111 str.; 109 str.).
 - Tarnybinio atlyginimo suma žinimas didesnis nei kitose kategorijose darbuotojams /baziniams nesin (alga x 0,965);